

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди
Природничий факультет
Міністерство науки і вищої освіти Республіки Польща
Поморська академія у Слупську
Інститут біології та охорони довкілля

Перша міжнародна конференція молодих учених
«ХАРКІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ФОРУМ»

Харків, 19-20 квітня 2018 року

заходів, які допоможуть покращити стан людей, що страждають на алергію і звертатися до фахівців-лікарів.

Турчінова А. І., Вус Н. О., Леонтєв Д.В.
Різноманіття лишайників роду *Xanthoria* (Fr.) Th. Fr. в околицях с. Берека
(Первомайський р-н, Харківська обл.)

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Первинне дослідження ліхенобіоти околиць с. Берека Первомайського району Харківської області в 2017 р. показало, що одним з найбільш поширених видів лишайників на цій території є *Xanthoria parietina* (L.) Beltr. Це спонукало нас до детальнішого дослідження представників роду *Xanthoria* (Fr.) Th. Fr. вказаної місцевості.

Рід *Xanthoria* (Fr.) Th. Fr., що належить до родини Teloschistaceae, налічує 15 видів, з яких в Україні відомо сім; п'ять з них відомі на території Харківської області. Характерними ознаками роду *Xanthoria* є колір слані – він буває жовтим, зеленим, жовтувато-зеленим, зелено-жовтим, помаранчевим, помаранчево-червоним, зрідка – сірим. Апотеції, які мають жовтий, помаранчевий або зелений диск, розвиваються в центрі слані. Вони блюдцеподібні, округлі, іноді трохи кутасті завдяки взаємному тиску, леканорового типу. Аски булавоподібні, з вісьмома спорами. Спори біполярні, еліптичні, безбарвні, з каналцями. Пікноконідії довгасто-еліптичні, короткі, прямі, в середній частині дещо потовщені.

Восени 2017 р. та взимку 2018 р. в околицях с. Берека ми обстежили наступні локалітети: 1) заплаву р. Берека, 2) ділянки байрачної діброви, 3) фруктові та декоративні насадження на території Берецької сільської ради (в межах с. Берека і с. Трійчате). Збір і обробку матеріалу проведено згідно загальноприйнятих методик.

У зібраному матеріалі було визначено 35 зразків трьох видів роду *Xanthoria*, серед яких переважала *X. parietina* (L.) Beltr. (23 зразків; 66 % від кількості зразків); значно меншою чисельністю відзначилися *X. elegans* (Link) Th. Fr. (7; 20 %) та *X. polycarpa* (Hoffm.) Rieber (5; 14 %). Перший зі знайдених видів був відмічений в усіх досліджених локалітетах. *X. elegans* було знайдено на гнилій деревині на двох ділянках байрачної діброви та в межах с. Трійчате, а також на корі дубу, яблуні та абрикоса на території цього ж села. Зразки виду *X. polycarpa* знайдено на корі берези, вишні й дуба в с. Трійчате та на корі яблуні у с. Берека.

З метою оцінки морфологічної варіабельності знайдених зразків *X. parietina* було проведено їхній детальний морфологічний опис: колір та розмір слані; кількість, розмір та колір апотеціїв. За комплексом цих показників проведено кластерний аналіз за методом повного зв'язку з визначенням евклідової відстані (Рис. 1).

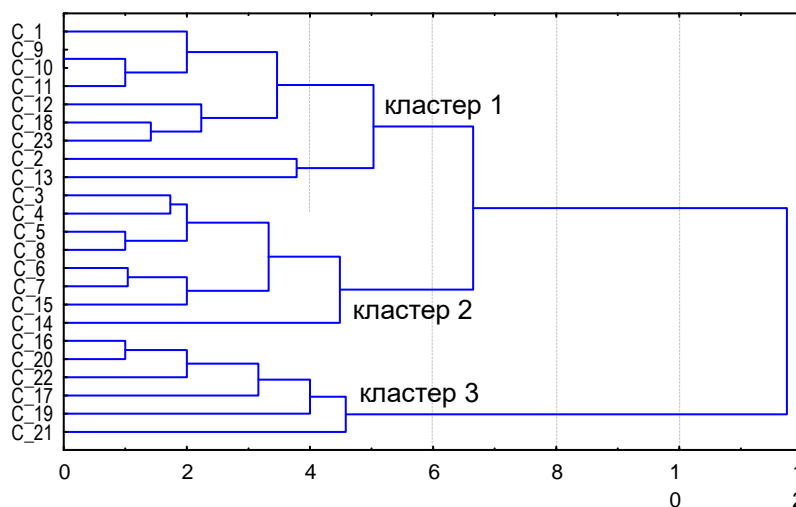

Рис. 1. Розподіл зразків виду *X. parietina* за морфологічними та ценотичними показниками. Шифр (C_1 – C_21) вказує на номер зразка у гербарній колекції.

Одержані результати дозволили встановити, що зразки *X. parietina* утворюють три морфологічні кластери. До першого кластеру належать епіксильні зразки діброви та с. Берека, які характеризуються середнім та великим таломом жовто-зеленого кольору з невеликою кількістю крупних помаранчевих апотеціїв. До другого кластеру увійшли переважно епіфіти з кори верби, зібрані в заплаві р. Берека, що мають середній за розміром талом помаранчевого кольору з середньою та високою кількістю помаранчевих апотеціїв. Нарешті зразки третього кластеру є, переважно, епіфітами з кори дубу та плодкових дерев, що зібрані в с. Трійчаті і мають великі таломи жовто-зеленого кольору з великою кількістю середніх та великих апотеціїв помаранчевого та жовтого кольору.

Таким чином, в результаті проведених досліджень було визначено, що в околицях с. Берека мешкають три види роду *Xanthoria*, домінуючим серед яких є *X. parietina*. Серед представників цього виду виділено три морфотипи, що відрізняються за екологічними та морфологічними характеристиками.

Хауст Я. М., Лєвашова В.М.

ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОТРУЙНИХ РОСЛИН СМТ. ОЛЕКСАНДРІВКА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

На нашій планеті існує близько 500 тисяч видів рослин, із них, майже 10 тисяч видів відносять до отруйних. До цієї групи належать рослини, що містять отруйні речовини, при потраплянні в організм навіть у малих дозах можуть викликати хворобу або смерть людини або тварини.

Тому, тема нашого дослідження є актуальною. Об'єкт дослідження - видове різноманіття отруйних рослин смт. Олександрівка Донецької області. Предмет дослідження – екологічні особливості отруйних рослин смт. Олександрівка.

Відомі отруйні рослини такі, як: амброзія, вовче лико, омела, чистотіл, блекота, дурман, буркун, вороняче око, аконіт) при вживанні, можуть викликати лихоманку, нудоту, блювання, діарею тощо.

Під час проведення дослідження у смт. Олександрівка протягом 2016-2017 рр. нами було зареєстровано 44 види отруйних рослин. Еколого-біологічна характеристика дослідженої флори складена за системою А.Л. Тахтаджана.

Аналіз свідчить, що провідними родинами серед визначених отруйних рослин є Айстрові – Asteraceae, Зонтичні – Apiaceae, Пасльонові - Solanaceae, Жовтецеві - Ranunculaceae, до яких належить 35 %. Аналіз життєвих форм рослин за К. Раункієром доводить, що до гемікриптофітів відносяться – 36% досліджуваної флори (чистотіл великий, чорнокорінь лікарський), до криптофітів – 30% (борщівник Сосновського, блекота чорна), терофіти – 23% (рицина звичайна, паслін солодко-гіркий), хамефітів – 5% (жостір проносний, барвінок малий). За відношенням до умов освітлення серед досліджуваної рослинності переважають геліофіти – 73% флори (наприклад, жовтозілля лучне, чемериця Лобеля (ч. біла), омела біла), тіневитривалих – 27% (наприклад, папороть чоловіча, спориш звичайний).

Аналіз екологічних груп серед досліджуваних отруйних рослин за відношенням до умов зволоження доводить, що переважна більшість рослин є мезофітами – 57% (багно звичайне, буркун лікарський), ксерофітів - 36% (коноплі посівні, геліотроп), та гігрофітів лише - 7% (цикута отруйна, собача петрушка).

Проаналізувавши господарське значення отруйних рослин досліджуваної місцевості, можна дійти до висновку, що серед них є представники, яких використовують у різних галузях господарства, зокрема як лікарські (чистотіл звичайний, рицина звичайна, коноплі посівні), медоноси (чорнокорінь лікарський, льонок звичайний, живокіст лікарський), декоративні (барвінок малий, конвалія травнева).

Таким чином, представники отруйних рослин відіграють велику роль у фітоценозах смт. Олександрівка та мають велике господарське значення.